

Universitätsbibliothek Wuppertal

Orationvm Marci Tvl. Ciceronis

Accesserunt breues animaduersiones ex doctissimorum hominum
commentariis, quibus ita loci permulti explicantur, vt vulgo receptæ
lectionis vbique ratio habeatur

Cicero, Marcus Tullius

Lvgdvni, 1586

Oratio XXXVI: De provinciis consularibus

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-343](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-343)

DE PROVINCIIIS CONSULARIBVS.

ORATIO XXXVI.

I quis uestrum, P. C. expectat, quas sim provincias decreturus; consideret ipse secum, qui mihi homines ex provincijs potissimum detrahendi sint: non dubitabit, quid me sentire conueniat, cum, quid mihi sentire necesse sit, cogitarit. Ac, si princeps eam sententiam dicerem, laudaretis profecto: si solus, certe ignosceretis: etiam si paullo minus utilis uobis sententia uideretur, ueniam tamen aliquem dolori meo tribueretis. Nunc uero, P. C. non parua afficio uoluptate, uel quod hoc maxime reipublicæ conducit, Syriam, Macedoniamque decerni, ut dolor meus nihil a communi utilitate dissentiat; uel quod habeo auctorem P. Seruilium, qui ante me sententiam dixit, uirum clarissimum, & cum in uniuersam rempublicam, tum etiam erga meam salutem fide, ac beniuolentia singulari. Quod si ille & paullo ante, & quotiescumque ei locus dicendi, ac potestas fuit, Gabinius, & Pisonem, duo reipublicæ portenta, ac pene funera, cum propter alias causas, tum maxime propter illud insigne scelus eorum, & importunam in me crudelitatem, non solum sententia sua, sed etiam uerborum grauitate esse notandos putauit: quonam me animo in eos esse oportet, cuius illi salutem pro pignore tradiderunt, ad explendas suas cupiditates? Sed ego in hac sententia dicenda non
pare

parebo dolori meo, nec iracundia seruiam: quo animo unusquisque uestrum debet esse in illos, hoc ero: precipuum illum, & proprium sensum doloris mei, quem tamen uos P. B. communem semper uobis mecum esse duxistis, a sententia dicenda amouebo, ad ulciscendi tempora reseruabo. Quattuor sunt prouincia. P. C. de quibus adhuc intelligo sententias esse dictas: Gallia dua, quas hoc tempore uno imperio uidemus esse coniunctas; & Syria, & Macedonia, quas, uobis inuictis, & oppressis, pestiferi illi consules pro euerfa reipublica premijs occupauerunt: decernende nobis sunt lege Sempronia dua. quid est, quod possimus de Syria, Macedoniaque dubitare? Mitto, quod eas ita partas habent ij, qui nunc obtinent, ut non ante attigerint, quam hunc ordinem condemnarint; quam auctoritate uestram e ciuitate exterminarint; quam fidem publicam, quam perpetuam populi Rom. salutem, quam me, ac meos omnes sceadissime, crudelissimeq; uexarint. Omnia illa domestica, atq; urbana mitto: quae tanta sunt, ut numquam Hannibal huic urbi tantum mali optarit, quantum illi effecerint. Ad ipsas uenio prouincias: quarum Macedonia, quae erat antea munita plurimorum imperatorum non turribus, sed trophaeis; quae multis uictorijs erat iamdiu triumphisq; paccata sic a barbaris, quibus est propter auaritiam pax erepta, uexatur, ut Thessalonicenses positi in gremio imperij nostri, relinquere oppidum, & arcem munire cogantur, ut uia illa nostra, quae per Macedoniam est usque ad Hellespontum militaris, non solum excursionibus barbarorum sit infecta, sed etiam castris * Thracijs distincta, ac notata. Ita gentes haec, quae, ut pace uterentur, uim argenti dederant praclaro imperatori nostro, ut exhaustas domos replere possent, pro empta pace bellum nobis prope iustum intule

tulerunt. Iam uero exercitus ille noster superbissimo de-
 p.70. lectu, & durissima conquisitione collectus, omnis interijt,
 magno hoc dico cum dolore: miserandum in modum mili-
 tes populi Romani capti, necati, deserti, dissipati sunt: in-
 curia, fame, morbo, uastitate consumpti: ut quod est indi-
 gnissimum scelus, is imperator in pœnam exercitus expe-
 titus esse uideatur. Atque hanc Macedoniam, domitis iam
 gentibus finitimis, barbariaq; compressa, pacatam ipsam
 per se, & quietam tenui presidio, atq; exigua manu etiam
 sine imperio, per legatos nomine ipso populi Romani tue-
 bamur: quæ nunc consulari imperio, atq; exercitu ita ue-
 xata est, uix ut se possit diuturna pace recreare: cum inte-
 rea quis uestrum hoc non audiuit, quis ignorat, Acheos
 ingentem pecuniam pendere L. Disoni quotannis? ue-
 ctigal, ac portorium Dyrrachinorum totum in huius
 unius quæstum esse conuersam? urbem Byzantium,
 uobis, atque huic imperio fidelissimam, hostilem in mo-
 dum esse uexatam? quo ille, postquam nihil exprimere
 ab egentibus, nihil ulla ui a miseris extorquere potuit,
 cohortes in hiberna misit: his præposuit, quos puta-
 uit fore diligentissimos satellites scelerum, ministros cu-
 piditatum suarum. Omitto iurisdictionem in libera ci-
 uitate contra leges, senatusque consulta: cædes relinquo,
 libidines prætereo: quarum acerbissimum exstat indicium,
 & ad insignem memoriam turpitudinis, & pene ad in-
 stum imperij nostri odium: quod constat, nobilissimas uir-
 gines se in puteos abiecisse, & morte uoluntaria nefariam
 turpitudinem depulisse. Ne hæc idcirco omitto, quod non
 grauiissima sint: sed quia nunc sine teste dico. Ipsam uero
 urbem Byzantium fuisse refertissimam, atque ornatis-
 simam signis, quis ignorat? quæ illi exhausti * sumptibus
 bello

bellorum maximis, cum Matridaticos impetus, totumq;
 Pontum armatum, efferuescentem in Asiam, atque erum- P.B.
 pentem, agere repulsum, & ceruicibus interclusum suis,
 sustinerent: tum, inquam, Byzanti, & postea signa illa,
 & reliqua urbis ornamenta sanctissime custodita tenuerunt.
 te imperatore, infelicissimo, & terribissimo, Cesonine
 Caluente, ciuitas libera, & proximis suis beneficijs a Senatu,
 & a populo Romano liberata, sic spoliata, atq; nudata est,
 ut nisi C. Virginius legatus, uir fortis, & innocens, interuenisset;
 unum signum Byzanti ex maximo numero, nullum haberent.
 Quod sanum in Achaia, qui locus, aut lucus in Graecia tota,
 tam sanctus fuit, in quo ullum simulacrum, illum ornamentum
 reliquum sit? Emisti a foedissimo tribuno pleb. tum in illo
 naufragio huius urbis, quam tu idem, qui gubernare debueras,
 euerteras: tum inquam, emisti grandi pecunia, ut tibi de pecunijs
 creditis in liberos populos contra senatusconsultum, & contra
 legem generi tui dicere liceret. id emptum ita uendidisti,
 ut aut ius non diceres, aut bonis ciues Romanos euerteres.
 Quorum ego nihil dico nunc, patres conscripti, hominem
 ipsum relinquo; de provincia disputo. Itaque omnia illa,
 quae & saepe audistis, & tenetis animis, etiam si non
 audiatis, praetermitto: nihil hac eius urbana, quam ille
 praesens in oculis uestris, mentibusque defixit, audacia loquor:
 nihil de superbia, nihil de contumelia, nihil de crudelitate
 disputo: lateant libidines eius illa tenebricosa, quas fronte,
 & supercilio, non pudore, & temperantia contegebat:
 de provincia, quod agitur, id disputo. Huic uos non
 summittetis? hunc diutius manere patientini? cuius, ut
 provinciam tetigit, sic fortuna cum improbitate certauit,
 ut nemo posset, utrum deterior, an infeliciores esset, iudicare

P. 71. *care. An uero in Syria diutius est Semiramis illa retinenda? cuius iter in provinciam fuit eiusmodi, ut rex Ariobarzanes consulem uestrum ad caedem faciendam, tamquam aliquem Thracem, conduceret: deinde aduentus in Syriam primus equitatus habuit interitum: post concisa sunt optima cohortes. Igitur in Syria, imperatore illo, nihil aliud actum est, nisi pactiones pecuniarum cum tyrannis, decisiones, direptiones, latrocinia, caedes: cum palam populi Romani imperator instructo exercitu dexteram tendens, non ad laudem milites hortaretur, sed omnia sibi & empti, & emenda esse clamaret. Iam uero publicanos miseros (me etiam miserum illorum ita de me meritorem miseris, ac dolore) tradidit in seruitutem Iudaeis, & Syris, nationibus natis seruituti. statuit ab initio, & in eo perseverauit, ius publicano non dicere: pactiones sine ulla iniuria factas rescidit, custodias sustulit: uectigales multos, ac stipendiarios liberauit: quo in oppido ipse esset, aut quo ueniret, sibi publicanum, aut publicani seruum esse uetuit. quid multa est crudelis haberetur, si in hostem animo fuisset eo, quo fuit in ciues Romanos, eius ordinis praesertim, qui est semper dignitate sua, benignitate magistratus sustentatus. Itaque uidetis, patres conscripti, non temeritate redemptionis, aut negotij gerendi in inscitia, sed auaritia, superbia, crudelitate Gabini, pœne afflictos iam, atque euersos publicanos: quibus quidem uos, in his angustijs ararij tamen subueniatis necesse est: etsi iam multis non potestis, qui propter illum hostem senatus, inimicissimum ordinis equestris, bonorumque omnium, non solum bona, sed etiam honestatem miseri deperderunt; quas non persumonia, non continentia, non uirtus, non labor, non splendor tueri potuit contra illius*

beluonis, & praedonis audaciam. Quid? qui se etiam nunc
 subsidijs patrimonij, aut amicorum liberalitate sustentant;
 hos perire patiemini? An, si, qui frui publico non potuit
 per hostem, hic tegitur ipsa lege censoria: quem is frui
 non sinit, qui est, etiam si non appellatur, hostis, huic
 ferri auxilium non oportet? Retinete igitur in provincia
 diutius eum, qui de socijs cum hostibus, de civibus cum so-
 cijs faciat pactiones: qui hoc etiam se pluris esse quam col-
 legam putet, quod ille vos tristitia, uultuque deceperit; ipse
 numquam se minus, quam erat, nequam esse simularit. Pi-
 so autem alio quodammodo gloriatur: se brevi tempore
 perfecisse, ne Gabinus unus omnium nequissimus existi-
 maretur. Hos uos de provincijs, si non aliquando deducendi
 essent, deripiendos non putaretis? & has * publicas pestes
 sociorum, militum clades, publicanorum ruinas, provin-
 ciarum uastitates, imperij maculas teneretis? At ijdem uos
 anno superiore hos eosdem reuocabatis, cum in provincias
 iam peruenissent. Quo tempore si liberum uestrum iudi-
 cium fuisset, nec toties dilata res, nec ad extremū e manibus
 erepta esset: restituissetis, id quod cupiebatis, uestra aucto-
 ritatem, ijs, per quos erat amissa, reuocatis, & his ipsis
 praemijs extortis, quae erant pro scelere atque eersione pa-
 triae consecuti. * Quam penam si tum aliorum opibus, non
 suis, inuitissimis uobis euolarunt; at aliam multo maio-
 rem, grauioremq; subierunt, quae enim homini, in quo ali-
 quis si non fama pudor, at supplicij timor est, grauior pae-
 na accidere potuit, quam non credi litteris ijs, quae rem be-
 ne gestam in bello nuntiarent? hoc statuit senatus, cum fre-
 quens supplicationem Gabinio denegauit: primum, homini
 sceleribus, flagitijs contaminatissimo nihil esse credendum:
 deinde proditore, atque eo, quem praesentem hostem reip.

cognosset, bene rem geri non potuisse: postremo, ne deos quidem immortales uelle a periri sua templa, & sibi supplicari, hominis impurissimi, & sceleratissimi nomine. Itaque ille alter, aut ipse est homo doctus, & a suis Græcis subtilius eruditus, quibuscum iam in* orchestra heluatur, antea post siparium solebat: aut amicos habet prudentiores, quam Gabinius, cuius nullæ litteræ perferuntur. Hocce igitur imperatores habebimus? quorum alter non aude nos certiores facere, ut imperator appelletur: alter uero si tabellarij non cessarint, necesse est paucis diebus pœniteat audere. cuius amici si qui sunt, aut si belluatâ immani, tamque tetra possunt ulli esse amici, hac consolatione utuntur, etiam T. Albutio supplicationem hunc ordinem denegasse. quod est primum dissimile. res in Sardinia cum mastrucatis latrunculis a propratore una cohorte auxiliaria gesta, & bellum cū maximis Syriæ gentibus, tyrannis, consulari exercitu imperioque confectum. deinde Albutius, quod a senatu petebat, ipse sibi in Sardinia ante decreuerat. constabat enim Græcum hominem, ac leuam in ipsa prouincia quasi triumphasse. Itaque hanc eius temeritatem senatus, supplicatione denegata, notauit. Sed fruatur sane hoc solatio, atque hanc insignem ignominiam; quoniam uni præter se iniusta est, putet esse leuiorem: dummodo cuius exemplo se cōsolatur, eius exitum expectet: præsertim cum in Albutio nec Pisonis libidines, nec audacia Gabinij fuerit: hac tamen una plaga conciderit, ignominia senatus. At qui duas Gallias decernit consulis duobus, hos retinet* ambos: qui autem alteram Galliam, & aut Syriam, aut Macedoniam: tamen alterum retinet, & in utriusque pari scelere disparem conditionem facit. Faciam, inquit, illas prætorias. ut Pisoni, & Gabinio

succe

succedatur statim. Si hic sinat. tum enim tribunus interce-
 dere poterit; nunc non potest. itaque ego idem, qui nunc con-
 sulibus ijs, qui designati erunt, Syriam, Macedoniamq; de-
 cerno, decernam easdem pratorias, ut & pratores annuas
 prouincias habeant, & eos quamprimum uideamus, quos
 animo a quo uidere non possumus. Sed, mihi credite, num-
 quam succedetur illis, nisi cum ea lege referetur, qua in-
 tercedi de prouincijs non licebit. Itaq; hoc tempore amisso,
 annus est integer uobis expectandus: quo interiecto, ciuium
 calamitas, sociorum arumna, sceleratissimorum hominum
 impunitas propagatur. Quod si essent illi optimi uiri; ta-
 men ego mea sententia C. Casari succedendum nondum pu-
 tare. Qua de re dicam, patres conscripti, quod sentio: atq;
 illam interpellationem mei familiarissimi, qua paullo ante
 interrupta est oratio mea, non pertimescam. Negat me
 uir optimus inimiciorem Gabinio debere esse, quam Cæ-
 sari. omnem enim illam tempestatem, cui cesserim, Casare
 impulsore, atque adiutore esse excitatam. cui si primum sic
 respondeam, me communis utilitatis habere rationem, non
 doloris mei; possimne probare, cum id me facere dicam,
 quod exemplo fortissimorum, & clarissimorum ciuium
 facere possim? At Tib. Gracchus (patrem dico, cuius uti-
 nam filij non degenerassent a grauitate paterna) tantam
 laudem est adeptus, quod tribunus plebis solus ex toto illo
 collegio L. Scipioni auxilio fuit inimicissimus & ipsius, &
 fratris eius Africani; iurauitq; in concione, se in gratiam
 non rediisse: sed alienum sibi uideri dignitate imperij, quo
 duces essent hostium, Scipione triumphante, ducti, eodem
 ipsum ducti, qui triumphasset. Quis plen'or inimicorum fuit
 C. Mario? L. Crassus, M. Scaurus, alyne inimici? omnes Me-
 telli. at hi non modo illum inimicum ex Gallia sententijs
 suis

suis non detrahebant, sed & propter rationem Gallici belli
 prouinciam extra ordinem decernebant. Bellum in Gallia
 maximum gestum est: domitæ sunt a Cesare maxima na-
 tiones: sed nondum legibus, nondum iure certo, nondum
 satis firma pace, deuinctæ. bellum effectum euidentus, &
 uere ut dicam, pæne confectum: sed ita, ut si idem extrema
 persequitur, qui inchoauit; iam omnia perfecta uideamus:
 si succeditur, periculum sit, ne instauratas maximi belli
 reliquias, ac renouatas audiamus. Ergo ego senator ini-
 micus, si ita uultis, homini, amicus esse, sicut semper fui,
 reipub. debeo. Quid si ipsas inimicitias depono reipublicæ
 causæ; quis me tandem iure reprehendat? præsertim cum
 ego omnium meorum consiliorum, atq; factorum exempla
 semper ex summorum hominum factis mihi censuerim pe-
 tenda. Annon Mille Lepidus, qui bis consul, & pontifex
 maximus fuit, nõ solum memoria, & testimonio, sed etiam
 annalium litteris, & summi poetæ uoce laudatus est, quod
 cum M. Fulvio collega, quo die censor est factus, homine
 inimicissimo, in campo statim redijt in gratiam, ut com-
 mune officium censuræ communi animo, ac uoluntate de-
 fenderent? Atque, ut uetera, quæ sunt innumerabilia, mit-
 tam, tuus pater, Philippe, nonne uno tempore cum suis ini-
 micissimis in gratiam redijt, quibus eum omnibus eadem
 reipub. reconciliauit, quæ alienarat? Multa præterea, quod
 intueor coram hæc lumina, atq; ornamenta reipub. P. Ser-
 uilius, & M. Lucullum (utinam etiam L. Lucullus ille
 uiueret) quæ fuerunt inimicitia grauiores in ciuitate,
 P. B. quam Lucullorum, atq; Scraillorum? quas in uiris fortif-
 simis non solum extinxit reipub. dignitas, & ipsorum, sed
 etiam ad amicitiam, consuetudinemque traduxit. Quid? Q.
 Metellus Nepos, nonne consul in templo Iouis Opt. Max.

permotus cum auctoritate uestra, tum illius P. Seruiliij
 incredibili grauitate dicendi, absens mecum, summo suo
 beneficio redijt in gratiam? An ego possum huic esse ini-
 micus, cuius litteris, fama, nuntijs, celebrantur aures
 quotidie mea nouis nominibus gentium, nationum, loco-
 rum? Ardeo, mihi credite, patres cōscripti, (id quod uosmet
 de me existimatis, & facitis ipsi) incredibili quodā amore
 patriæ; qui me amor & subuenire olim impendentibus pe-
 riculis maximis, cum dimicatione capitis; & rursum, cum
 omnia tela undiq; esse intenta in patriam uiderem, subire
 coegit, atq; excipere unum pro uniuersis. Hic me meus in
 rempubl. animus pristinus, ac perennis cum C. Cesare re-
 ducit, reconciliat, restituit in gratiam. quod uolent deniq;
 homines existiment: nemini ego esse possum bene de repub.
 merenti non amicus. Etenim si ijs, qui hac omnia flamma,
 ac ferro delere uoluerunt, non inimicitias solum, sed etiam
 bellum indixi, atq; intuli, cum partim mihi illorum fami-
 liares, partim etiam, me descendente, capitis iudicijs essent
 liberati: cur eadem respubl. quæ me in amicos inflammare
 potuit, inimicis placare non possit? Quod mihi odium
 P. Clodio fuit, nisi, quod perniciosum patriæ ciu-^{is} fore pu-
 tabam: qui turpissima libidine incensus, & res sanctissi-
 mas, religionem, & pudicitiam uno celere uiolasset? num
 est igitur dubium ijs rebus, ^{is} eas is egit agitque quotidie,
 quin ego in illo oppugnand. reipub. plus, quam otio meo,
 nonnulli in eodem defendendo, suo plus otio, quam con-
 muni prospexerint? Ego me a C. Cesare in republ. dissen-^{p. 74}
 sisse fateor, & sensisse uobiscum: sed nunc iisdem uobis as-
 sentior, cum quibus antea sentiebam. uos enim, ad quos lit-
 teras L. Piso de suis rebus non audet mittere, qui Gabiniij
 litteras insigni quadam nota, atque ignominia noua con-

denmasti, C. Casari supplicationes decreuisti numero, ut
 nemini, ullo ex bello, honore, ut omnino nemini. cur igitur
 expectem hominem aliquem, qui me cum illo in gratiam
 reducat? reduxit ordo amplissimus, & ordo is, qui est &
 publici consilij, & meorum omnium consiliorum auctor,
 & princeps. nos sequor, patres conscripti, uobis obtem-
 pero, uobis assentior: qui, quamdiu C. Casaris consilia in
 repub. non maxime diligebatis, me quoq; cum illo minus
 coniunctum uidebatis: posteaquam rebus gestis mentes
 uestras, uoluntatemque mutastis, me non solum comitem
 esse sententiae uestrae, sed etiam laudatorem uidistis. Sed
 qui est, quod in hac causa maxime homines admirentur,
 & reprehendant meum consilium, cum ego idem antea
 multa decreuerim, quae magis ad hominis dignitatem
 quam ad reipubl. necessitatem pertinerent? supplicatio-
 nem quindecim dierum decreui sententia mea. reipu. satis
 erat tot dierum, quot C. Mario: dijs immortalibus non erat
 exigua eadem gratulatio, quae ex maximis bellis. ergo ille
 cumulus dierum hominis est dignitati tributus. In quo
 ego, quo consule referente, primum decem dierum suppli-
 catio creta Cn. Pompeio, Mithridate interfecto, conse-
 cutoque Mithridatico bello, & cuius sententia primum du-
 plicata est supplicatio consularis (mibi enim estis assensi;
 cum eiusdem Pompeij uiris recitatis, consecutis omnibus
 P. R. maritimis, terrestribusque bellis, supplicationem dierum
 duodecim decreuisti) sicut Cn. Pompeij uirtutem, & animi
 magnitudinem admiratus, quod, ut ipse ceteris omnibus
 esse omni honore antelatus, amplio rem honorem alteri
 tribuebat, quam ipse erat consecutus. Ergo in illa suppli-
 catione, quam ego decreui, res ipsa tributa est dijs immor-
 talibus, & maiorum institutis, & utilitati reipub. sed di-
 gni

gnitas uerborum, honos, & nouitas, & numerus dierum,
 Caesaris ipsius laudi, & gloriae concessus est. Relatum est
 ad nos nuper de stipendio exercitus: non decreui solum, sed
 etiam, ut uos decerneretis, laboraui: multa dissentienti-
 bus respondi: scribendo affui: tum quoque homini plus
 tribui, quam nescio cui necessitati. illum enim arbitrabar
 etiam sine hoc subsidio pecuniae retinere exercitum, praeda
 ante parta, & bellum conficere posse: sed decus illud, &
 ornamentum triumphi minuendum nostra parsimonia
 non putauim. Actum est de decem legatis, quos alij omnino
 non dabant, alij exempla querebant, alij tempus differe-
 bant, alij sine ulla uerborum ornamentis dabant. in ea
 quoque re sic sum locutus, ut omnes intellegerent, me id,
 quod, reip. causa sentirem, facere uberius propter ipsius
 Caesaris dignitatem. At ego idem nunc in prouincijs de-
 cernendis, qui illas omnes res egi silentio, interpellor: cum
 in superioribus causis hominis ornamenta fuerint, in hac
 me nihil aliud, nisi ratio belli, nisi summa utilitas reipub.
 moueat. Nam ipse Caesar, quid est, cur in prouincia com-
 morari uelit, nisi ut ea, quae per eam affecta sunt, perfecta
 reipub. tradantur? amenitas eum credo locorum, urbium
 pulchritudo, hominum, nationumque illarum humanitas,
 & lepos, uictoriae cupiditas, finium imperij nostri propa-
 gatio retinet. quid illis terris asperius? quid incultius op-
 pidis? quid nationibus inmanius? quid porro tot uictorijs
 praestabilius? quid Oceano longius inueniri potest? An re-
 ditus in patriam habet aliquam offensionem? utrum apud
 populum, a quo missus est, an apud senatum, a quo orna-
 tus est? an dies auget eius desiderium, an magis obliuio-
 nem; ac laurea illa magnis periculis parta amittit longo
 interuallo uiriditatem? Quare, si qui hominem non dili-
 gunt,

gunt, nihil est, quod eum de provincia deuocent. ad gloriam deuocant, ad triumphum, ad gratulationem, ad summum honorem senatus, equestris ordinis gratiam, populi caritatem. Sed si ille, hac tam eximia fortuna propter utilitatem reipub. frui non properat, ut omnia illa conficiat: quid ego senator facere debeo, quem, etiam si ille aliud uellet, reipub. consulere oporteret? Ego uero sic intelligo, patres conscripti, nos hoc tempore in prouincijs decernendis perpetua pacis habere oportere rationem. nam quis hoc tempore non sentit, omnia alia esse nobis uacua ab omni periculo, atq; etiam ab omni suspitione belli? iamdiu mare uidemus illud immensum, cuius seruore non solum maritimi cursus, sed urbes etiam, & uix militares iam tenebantur, uirtute Cn. Pompeij sic a populo Ro. ab Oceano usq; ad ultimum pontum, tanquam unum aliquem portum tutum & clausum teneri: nationes eas, quae numero hominum, ac multitudine ipsa poterant in prouincias nostras redudare, ita ab eodem esse partim recisas, partim repressas, ut Asia quae imperium antea nostrum terminabat, nunc tribus nouis prouincijs ipsa cingatur. Possum de omni regione, de omni hostium genere dicere. nulla gens est, quae non aut

P. B. ita subacta sit, ut uix exstet; aut ita domita, ut quiescat, aut ita pacata, ut uictoria nostra, imperioq; letetur. Bellum Gallicum, patres conscripti, C. Cesare imperatore gestum est, antea tantum modo repulsum, semper illas nationes nostri imperatores, refutandas potius bello, quam laceffendas putauerunt. Ipse ille C. Marius, cuius diuina atq; eximia uirtus magnis populi Rom. luctibus, funeribusq; subuenit, influentes in Italiam Gallorum maximas copias repressit: non ipse ad eorum urbes, sedesq; penetravit. Modo ille meorum laborum, periculorum, consiliorum socius

Jocius, C. Pontinius, fortissimus uir, ortum repente bellum
 Allobrogum, atque hac scelerata coniuratione excitatum
 praelijs fregit, eosdem domuit, qui lacefferant: & ea uictoria
 contentus reipub. metu liberata, quieuit. C. Casaris longe
 aliam uideo fuisse rationem. non enim sibi solum cum
 ijs, quos iam armatos contra populum Roma. uidebat, bel-
 landum esse duxit, sed totam Galliam in nostram ditio-
 nem esse redigendam. itaq; cum acerrimis nationibus, & maxi-
 mis, Germanorum, & Heluetiorum; praelijs felicissime de-
 certauit: ceteras contriuit, contudit, domuit, imperio po-
 puli Rom. parere assuefecit: & quas regiones, quasq; gen-
 tes nulla nobis antea litera, nulla uox, nulla fama notas
 fecerat, has noster imperator, nosterq; exercitus, & populi
 Rom. arma peragrarunt. semitam tantum Galliae teneba-
 mus antea, patres conscripti: cetera partes a gentibus aut
 inimicis huic imperio, aut infidis, aut incognitis, aut certe
 immanibus, & barbaris, & bellicosis tenebantur: quas na-
 tiones nemo umquam fuit, quin non frangi, domariq; cupe-
 ret: nemo sapienter de reipub. nostra cogitauit iam inde a
 principio huius imperij, quin Galliam maxime timendam
 huic imperio putaret: sed propter uim, ac multitudinem
 gentium illarum, numquam est antea cum omnibus dimi-
 catum. restitimus semper laceffiti. nunc denique est perfe-
 ctum, ut imperij nostri, terrarumq; illarum idem esset ex-
 tremum. Alpibus Italiam munitur ante natura non sine
 aliquo diuino numine. nam, si ille aditus Gallorum imma-
 nitati, multitudinique patuisset; numquam hac urbs summo
 imperio domicilium, ac sedem praeuisset: quae iam licet
 considant. nihil est enim ultra illam altitudinem montium
 usque ad Oceanum, quod sit Italiae pertimescendum. Sed
 tamen una, atque altera aestas uel metu, uel spe, uel poena,

P. 76.

uel præmijs, uel arnis uel legibus potest totam Gal-
 liam sempiternis uinculis astringere. impolitæ uero res,
 & acerbæ si erunt relicta, quamquam sunt abscissa; ta-
 men offerent se aliquando, & ad renouandum bellum re-
 uirescent. Quare sit in eius tutela Gallia, cuius uirtuti,
 fidei, felicitati commendata est. Etenim, si fortuna mun-
 neribus amplissimis ornatus, sæpius eius deæ periculum
 facere nollet, si in patriam, si ad deos penates, si ad eam
 dignitatem, quam in ciuitate sibi propositam uidet, si
 ad iucundissimos liberos, si ad clarissimum generum re-
 dire properaret, si in Capitolium inuehi uictor cum illa
 insigni laurea gestiret; si denique timeret casum aliquem,
 qui illi tantum addere iam non potest, quantum auferre:
 uos tamen oporteret ab eodem illa omnia, a quo prosti-
 gata sunt, confici uelle. cum uero ille suæ gloriæ iampridem,
 reipublicæ nondum satisfecerit, & malit tamen tar-
 dius ad suorum laborum fructus peruenire, quam non
 explere susceptum reipublicæ munus; nec imperatorem
 incensum ad rempublicam bene gerendam reuocare, nec
 totam Gallici belli rationem prope iam explicatam per-
 turbare, atque impedire debemus. Nam illæ sententiæ ui-
 rorum clarissimorum minime probandæ sunt: quorum al-
 ter ulteriorem Galliam decernit cum Syria, alter citerio-
 rem. qui ulteriorem, omnia illa, de quibus differui paullo
 ante, perturbat: simul ostendit eam se sciscere, legem, quam
 esse legem neget; & quæ pars provinciæ sit, * cui non pos-
 sit intercedi, hanc se auellere: quæ defensorem habeat, non
 tangere: simul & illud facit, ut, quod illi a populo datum
 sit, id non uiolet, quod senatus dederit, id senator properet
 auferre. Alter Belli Gallici rationem habet: fungitur offi-
 cio boni senatoris: legem, quam non putat, eam quoque ser-
 uat

P.B.

aat, præfuit enim successori diem. * qui mihi nihil uidetur
 minus a dignitate, disciplinaq; maiorum diffidere, quam ut,
 qui consul Kalend. Ianua. habere provinciam debet, is ut
 eam desponsam, non decretam habere uideatur: fuerit toto
 in consulatu sine provincia, cui fuerit antequam designa-
 tus esset, provincia decreta. sortietur, an non? nam & non
 sortiri, absurdum est; & quod sortitus sis non habere. profi-
 ciscetur paludatus? quo? quo peruenire ante certam diem non
 licebit. Ianuario, Februario, provinciam non habebit: Ka-
 lendis ei deniq; Martijs nascetur repente provincia. Atta-
 men his sententijs Piso in provincia permanebit. Quæ cum
 grauia sunt, tum nihil grauius illo, quod multari impera-
 torem deminutione provincie contumeliosum est: neq; so-
 lum summo in uiro, sed etiam in mediocri homine ne acci-
 dat, prouidendum. Ego uos intelligo, P.C. multos decren-
 se honores eximios C. Casari, & prope singulares, quod
 ita meritus erat: gratis etiam, ut quam coniunctissimus
 huic ordini esses. sapientes, ac diuini fuistis. neminem um-
 quam est hic ordo complexus honoribus, & beneficijs suis,
 qui nullam dignitatem præstabiliorem ea, quam per uos esse
 adeptus, putarit. nemo umquam hic potuit esse princeps,
 qui maluerit esse popularis. sed homines aut propter digni-
 tatem suam diffisi ipsi, aut propter reliquorum obtre-
 ctationem, ab huius ordinis coniunctione depulsi, sepe ex
 hoc portu se in illos fluctus prope necessario contulerunt:
 qui si ex illa iactatione, cursuque populari bene gesta rep,
 referunt aspectum in curiam, atque huic amplissima di-
 gnitati commendati esse uolunt, non modo non repellendi
 sunt, uerumetiam expetendi. Monemur a fortissimo uiro,
 atque optimo post hominum memoriam consule, ut prouideamus,
 ne ceterior Gallia, nobis inuicis, alicui decernatur

P. 77.

post eos consules, qui nunc erunt designati, perpetuoque posthac ab ijs, qui hunc ordinem oppugnent, populari, ac turbulenta ratione teneatur. Quam ego plagam etsi non contemno P. C. praesertim monitus a sapientissimo consule, & diligentissimo custode pacis, & otij; tamen uehementius arbutor pertimescendam, si hominum preclarissimorum, ac potentissimorum aut honorem minuero, aut studium erga hunc ordinem repudiaro. nam ut C. Iulius omnibus a senatu eximijs, ac nouis rebus ornatus, per manus hanc prouinciam tradat ei, cui minime uos uelitis: per quem ordinem ipse amplissimam sit gloriam consecutus, ei ne libertatem quidem relinquat, adduci ad suspicandum nullo modo possum. Postremo quo quisque animo futurus sit, nescio: quid sperem, uideo. prestare hoc senator debeo, quantum possum, ne quis uir clarus, aut potens huic ordini iure irasci posse uideatur.

P.B. Atque hoc, si inimicissimus essem C. Casari, sentirem tamen reip. causa. Sed non alienum esse arbutor; quo minus saepe aut interpellere a nonnullis, aut tacita existimatione reprehendar, explicare breuiter, quae mihi sit ratio, & causa cum Casare. Ac primū illud tempus familiaritatis, & consuetudinis, quae mihi cum illo, quae fratri meo, quae C. Varroni consobrino nostro ab omnium nostrum adolescentia fuit, praetermitto. postea quā sum penitus in temp. ingressus, ita disseni ab illo, ut in disunctione sententiae, coniuncti tamen amicitia maneremus. Consul ille egit eas res, quarum participem me esse uoluit: quibus ego si minus assentiebar, tamen illius mihi iudiciū gratum esse debebat. me ille, ut quinqueuiratum acciperem, rogauit: me in tribus sibi coniunctissimis consularibus esse uoluit: mihi legationē, quam uellem, quanto cum honore uellem, detulit. Quae ego

omnia non ingrato animo, sed obstinatione quadam sententiae repudiani. quam sapienter, non disputo. multis enim non probabo. constanter quidem, & fortiter certe. qui cum me fortissimis opibus contra scelus inimicorum munire, & populares impetus populari presidio possem propulsare; quamuis excipere fortunam, subire vim, atq; iniuriam malui, quam aut a uestris sanctissimis mentibus dissidere, aut de meo statu declinare. Sed non is solum gratus debet esse, qui accepit beneficium, uerum etiam is, cui potestas accipiendi fuit. Ego illa ornamenta, quibus ille me ornat, decere me, & conuenire ijs rebus, quas gesseram, non putabam illum quidem amico animo me habere eodem loco, quo principem ciuem suum generum, sentiebam. traduxit ad plebem inimicum meum: siue iratus mihi, quod me secum ne beneficijs quidem uidebat posse coniungi; siue exoratus. ne hoc quidem fuit iniuria. nam postea me, ut sibi essem legatus, non solum suasisit, uerum etiam rogauit. ne id quidem accepi: non, quo alienum mea dignitate arbitrarer, sed, quod tantum reipub. sceleris impendere a consilibus proximis non suspicabar. Ergo adhuc magis est mihi uerendum, ne mea superbia in illius liberalitate, quam ne illius iniuria in nostra amicitia reprehendatur. Ecce illa tempestas, caligo bonorum, & subita, atq; improuisa formido, tenebrae reip. ruina, atq; incendium ciuitatis, terror iniectus Caesari de eius actis, metus cedis bonis omnibus, consulum scelus, cupiditas, egestas, audacia. si non sum adiutus, non debuit: si desertus, sibi fortasse prouidit: si etiam oppugnatus, ut quidam aut putat, aut uolunt: uiolata amicitia est, accepi iniuriam, inimicus esse debui: non nego. sed si idem ille tum me saluum esse uoluit, cum uos me, ut carissimum filium, desiderabatis; & si uos idem pertinere ad

caus

causam illam putabatis, uoluntatem C. Caesaris a salute mea non abhorreere: & si illius uoluntatis generum eius habeo testem, qui idem Italiam in municipijs, populum Romanum in concione, uos mei semper cupidissimos in Capitolio ad meam salutem incitauit: si demq; Cn. Pompeius idem mihi testis de uoluntate Caesaris, & sponsor est illi de mea: nonne uobis uideor & ultimi temporis recordatione & proximi memoria, medium illud tristissimum tempus debere, si ex rerum natura non possim euellere, ex animo quidem certe excidere? Ego uero, si mihi non licet per aliquos ita gloriari. me dolorem, atq; inimicitias meas reip. concessisse, quod magni cuiusdam hominis, & persipientis uidetur: ut ar hoc, quod non tam ad laudem adipiscendam,

P. B. quam ad uitandum uituperationem ualet, hominē me esse gratum: & non modo tantis beneficijs, sed etiam mediocri hominem beneuolentia commoueri. a uiris fortissimis, & de me optime meritis quibusdam peto, ut, si ego illos meorum laborum, & incommodorum participes esse nolui, ne illi me suarum inimicitiarum socium uelint esse: praesertim cum mihi ijdem illi concesserint, ut etiam acta illa Caesaris, qua neq; oppugnaui antea, neq; defendi, meo iam iure possim defendere. nam summi ciuitatis uiri, quorum ego consilio rep. conseruaui, & quorum auctoritate illam coniunctionē Caesaris defugi, Inlias leges, & ceteras illo consule rogatas, iure latas negant. ijdem illam proscriptionem capitis mei, contra salutem reip. sed saluis auspicijs rogatam esse dicebant. itaq; uir summa auctoritate, summa eloquentia dixit grauiter, casum illum meum, funus esse reip. sed funus iustum, & indictum: mihi ipsi omnino perhonorificum, discessum meum funus dici reip. Reliqua non reprehendo, sed mihi ad id, quod sentio, assumo. nam si illud iure

rogatum dicere ausi sunt, quod nullo exemplo fieri potuit,
 nulla lege licuit, quia nemo de cælo seruat; oblitine erāt,
 tum, cum ille, qui id egerat, plebeus est lege curiata factus
 dici de cælo esse seruatum? qui, si plebeus omnino esse non
 potuit, qui tribunus pleb. potuit esse? & cuius tribunatus,
 si ratus est, nihil est, quod irritū ex actis Casaris possit esse;
 eius non solum tribunatus, sed etiam perniciosissima * res,
 auspicionum religione conseruata, iure latæ uidebuntur?
 Quare aut nobis statuendum est, legem Aeliam manere,
 legem Fufiam non esse abrogatam, non omnibus factis le-
 gem ferri licere: cum lex feratur, de cælo seruari, obnuntia-
 ri, intercedi licere: censorium iudicium, ac notionem, & il-
 lud morum seuerissimum magisterium, non esse nefarijs
 legibus de ciuibus sublatum: si patricius tribunus ple. fue-
 rit, contra leges sacratas; si plebeus, contra auspicia fuisse
 aut mihi concedāt homines oportet, aut in rebus bonis non
 exquirere iura ea, quæ ipsi in perditis non exquirunt, præ-
 fertim cum ab illis aliquoties condicio C. Casari lata sit, ut
 easdē res alio modo ferret: qua condicione auspicia requi-
 rebant, leges comprobabant: in Clodio auspicionum ratio
 sit eadem, leges omnes sint euersæ, ac perditæ ciuitatis. Ex-
 tremum illud est: ego, si essent inimicitia mihi cum C. Cæ-
 sare, tamen hoc tempore reipub. consulere, inimicitias in
 aliud tempus reseruare deberem. possem etiam summorum
 uirorum exemplo inimicitias reip. causa deponere: sed, cum
 inimicitia fuerint numquam, opinio iniuriæ beneficio sit
 extincta, sententia mea, P. C. si dignitas agitur C. Casaris,
 homini tribuam: si honos quidam, senatus concordia con-
 sulam: si auctoritas decretorum uestrorum, constantiam
 ordinis in eodem ornando imperatore seruabo: si perpetua
 ratio Gallici belli, reip. prouidebo: si aliquod meum pri-
 ua

uatum officium, me non ingratum præstabo. Atq; hoc uelim probare omnibus, patres conscripti: sed leuissime feram, si forte aut ijs minus probaro, qui meum inimicum, repugnante uestra auctoritate, texerunt; aut ijs, si qui me cum inimico suo reditum in gratiam uituperabunt, cum ipsi & cum meo, & cum suo inimico in gratiam non dubitarint redire.

P. B. IN L. PISONEM.

ORATIO XXXVII.

Deest principium.

Ammne uides bellua? iamne sentis, quæ sit hominum querela frontis tuæ? nemo queritur Syrium nescio quem de grege nouitiorum factum esse cõsulem. non enim nos color iste seruilis, non pilosæ genæ, non dentes putridi deceperunt: oculi, supercilia, frons, uultus deniq; totus, qui sermo quidam tacitus mentis est, hic in errorem homines impulit: hic eos quibus erat ignotus, decepit, fefellit, * induxit. Pauci ista tua lutulenta uitia noueramus, pauci tarditatem ingenij, stuporem, debilitatemque linguæ. numquam erat audita uox in foro: numquam periculum factum consilij: nullum non modo illustre, sed ne notum quidem factum, aut militia, aut domi. obrepisti ad honores errore hominum, commendatione fumosarum imaginum, quarum simile habes nihil, præter colorem. Is mihi etiam gloriabitur, se omnes magistratus sine repulsa affecutum: mihi ista licet de me uera cum gloria prædicare. omnes enim